

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในยุคของสังคมแห่งการเรียนรู้ มนุษย์มีความต้องการใช้สารสนเทศ เพื่อการศึกษา ค้นคว้า การวิจัย เพื่อหาข้อเท็จจริง ตลอดจนใช้ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการเผยแพร่สารสนเทศส่งผลให้ข้อมูลสารสนเทศกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จากความเปลี่ยนแปลง ที่ผ่านมามาทำให้สารสนเทศเกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วจนเกิดภาวะสารสนเทศท่วมท้น ห้องสมุดจึงเป็นองค์กรที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง (สุณีศ กาศจำรูญ, 2542, หน้า 65) ซึ่งในขณะที่ผู้ใช้สารสนเทศก็มีความต้องการที่จะเข้าถึงสารสนเทศเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและรวดเร็ว (สุภาพรณ์ ตั้งษ์ศรี, 2545, หน้า 16) ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ และส่งเสริมให้ผู้ศึกษาสามารถแสวงหาความรู้และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ดังนั้นการบริการของห้องสมุดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง บรรณารักษ์ผู้ให้บริการจำเป็นต้องปรับบทบาท ความรู้ ความสามารถให้ทันกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัล ซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางนำสารสนเทศ (information intermediaries) เพื่อเสนอระหว่างผู้ใช้สารสนเทศและประสานเชื่อมโยงกับกลุ่มบุคคล สถาบัน (ชุดิมา สัจจามันท์, 2546, หน้า 65) ให้มีความรู้ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และให้คำแนะนำแก่ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะนักวิจัย นักวิชาการ ได้มีแหล่งการค้นหาค้นหาบทความได้มากขึ้น

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสารสนเทศอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น จากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งในปัจจุบันนอกจากให้ข้อมูล

ทางบรรณานุกรมและสาระสังเขปแล้ว ยังให้บทความเต็มรูปแบบ ทำให้ห้องสมุดระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนำเข้ามาใช้และจัดให้มีบริการ โดยมีทั้งในรูปแบบฐานข้อมูลซีดีรอม และฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ ฐานข้อมูลออนไลน์ (online database) คือ การรวบรวม จัดเก็บสารสนเทศด้วยระบบคอมพิวเตอร์อย่างมีระบบ สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์เครื่องแม่ข่ายด้วยระบบออนไลน์ สารสนเทศจะอยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถรับส่งข้อมูลได้รวดเร็ว และในปริมาณมาก ทำให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่มีคุณภาพและทันสมัย ดังนั้น สารสนเทศที่อยู่ในฐานข้อมูลออนไลน์ จึงมีความทันสมัย เนื่องจากการปรับปรุงสารสนเทศที่อยู่ในฐานข้อมูลออนไลน์นั้นตลอดเวลา และยังมีการจัดเก็บข้อมูลเก่าด้วย จึงทำให้การเข้าถึงฐานข้อมูลออนไลน์เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงได้พยายามจัดหาบอกรับเป็นสมาชิกฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อนำมาให้บริการแก่ผู้ใช้เพิ่มเติมจากทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด เพื่อให้ผู้ใช้บริการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว นอกจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้บอกรับฐานข้อมูลออนไลน์เองแล้วนั้น สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้จัดให้บริการระบบฐานข้อมูลห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย (Thai Library Integrated System: ThaiLIS) ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อให้บริการฐานข้อมูลออนไลน์ร่วมกัน โดยฐานข้อมูลออนไลน์ที่จัดให้บริการนั้น ได้แก่ ฐานข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัย (reference database) ฐานข้อมูลวารสารที่ให้ข้อมูลประเภทรายการทางบรรณานุกรม สาระสังเขป และฐานข้อมูลที่ให้เนื้อหาฉบับเต็ม เป็นต้น

โครงการพัฒนาเครือข่ายระบบห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) เป็นการดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง (Thai Library Network Metropolitan--Thailinet) เครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (Provincial University Library Network--Pulinet) และสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเข้าด้วยกันบนเครือข่าย UniNet เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ในการให้บริการสารสนเทศ โดยนำระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้งานห้องสมุด พัฒนาให้เป็น

ระบบอัตโนมัติ (automated library system) สร้างระบบเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อให้การจัดบริการสารสนเทศให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ และรวดเร็วยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดระบบการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ โครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) โดยเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัย/สถาบันที่เป็นสมาชิกผ่านเครือข่าย UniNet โดยมีโครงการการบอกรับฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้น (reference database) ให้กับห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกันเพื่อประโยชน์อันสูงสุด

ดังนั้นการตัดสินใจเลือกฐานข้อมูลออนไลน์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้ใช้ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ การบริการฐานข้อมูลที่ครอบคลุมทุกสาขาวิชา และตรงกับหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัยที่เปิดสอน ซึ่งจะทำให้เกิดระบบการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่ากับงบประมาณที่สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการศึกษา ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้เสียค่าใช้จ่ายไปในแต่ละปี การใช้บริการและการให้บริการของบุคลากรห้องสมุดและบรรณารักษ์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการประเมินการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ที่โครงการ ThaiLIS จัดให้บริการ

ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการบริการฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (ThaiLIS) ภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 นั้นจนถึงปัจจุบันยังไม่เคยมีการศึกษาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ของบุคลากร ผู้ให้บริการ ทั้งทางด้านการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS สถานที่เข้าใช้บริการ ความถี่ ประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์การใช้ ทักษะในการใช้ การเลือกประเภทการสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS รวมถึงความพึงพอใจต่อการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS และปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการให้บริการสารสนเทศในโครงการ ThaiLIS ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จะทำให้ทราบสภาพการใช้ ตลอดจนปัญหา และความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ของบุคลากรห้องสมุด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการเลือกฐานข้อมูลออนไลน์ของโครงการ ThaiLIS เพื่อมาไว้ให้บริการ และให้บริการต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในด้าน สถานที่เข้าใช้บริการ ความถี่ ประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์การใช้ ทักษะในการใช้ และการเลือกประเภทการสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์
2. ศึกษาความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
3. ศึกษาปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS และข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการให้บริการสารสนเทศในโครงการ ThaiLIS

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เครื่องมือในการวิจัย คือ ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS ทั้งหมด 10 ฐานข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ABI/INFORM Complete, Academic Search Elite, ACM Digital Library, Education Research Complete, H.W.Wilson, IEEE/IET Electronic Library (IEL), ProQuest Dissertations & Theses, ScienceDirect, SpringerLink-Journal และ Web of Science

2. ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการ และเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS

3. ตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ พฤติกรรมในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ความถี่ของการใช้ และความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูล ปัญหา และอุปสรรคของการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โครงการ ThaiLIS หมายถึง โครงการพัฒนาเครือข่ายระบบห้องสมุดในประเทศไทย เป็นการดำเนินการเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนกลาง (Thai Library Network-Metropolitan--Thailinet) เครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (Provincial University Library Network--Pulinet) และสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เข้าด้วยกันบนเครือข่าย UniNet

2. ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง การรวบรวม จัดเก็บสารสนเทศด้วยระบบคอมพิวเตอร์อย่างมีระบบ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ด้วยการเชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์แม่ข่ายด้วยระบบออนไลน์ สารสนเทศจะอยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถรับส่งข้อมูลได้รวดเร็ว และในปริมาณมาก ทำให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่มีคุณภาพ และทันสมัย

3. ฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS หมายถึง ฐานข้อมูลออนไลน์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) บอกรับเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลหลายสาขาวิชา โดยรวมทั้งหมดจำนวน 10 ฐานข้อมูล คือ ABI/INFORM Complete, Academic Search Elite, ACM Digital Library, Education Research Complete, H.W.Wilson, IEEE/IET Electronic Library (IEL), ProQuest Dissertations & Theses, ScienceDirect, SpringerLink-Journal และ Web of Science

4. บุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ หมายถึง บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักบริการสารสนเทศ และบุคลากรที่ทำหน้าที่ให้บริการใน

สำนักหอสมุด ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา สำนักบรรณสาร สถาบันวิทยบริการ
ที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษา 24 มหาวิทยาลัย ที่ให้บริการการใช้งานข้อมูลออนไลน์
ในโครงการ ThaiLIS

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวทางเพื่อปรับปรุงการใช้งานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS
ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในด้านกลวิธีในการสืบค้น รูปแบบ
การสืบค้น และความถี่ของการเข้าใช้ เพื่อให้บริการผู้ใช้ได้อย่างถูกต้อง และตรงกับ
ความต้องการ
2. ทราบความพึงพอใจในการใช้งานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS
ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
3. ทราบปัญหาและอุปสรรคการใช้งานข้อมูลออนไลน์ในโครงการ ThaiLIS
ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
4. เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการใช้งานข้อมูลออนไลน์ใน
โครงการ ThaiLIS ของบุคลากรห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้เกิด
ประสิทธิภาพต่อไป